Kuntaliitto
Kommunförbundet

Asiantuntijalausunto

Karri Vainio

9.10.2017

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto, kuuleminen 10.10.2017

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyvien ICT-hankkeiden tilanne, resurssit ja eteneminen

Valmistelutilanne maakunnissa

Toimivat tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonkulku muodostavat sote- ja maakuntauudistuksen onnistuneen toimeenpanon keskeisen edellytyksen. Sote- ja maakuntauudistuksen hallitulla toimeenpanolla sekä tämän yhteydessä tehtävillä kehittämistoimenpiteillä on mahdollisuus edistää maakuntien vastuulle siirtyvien palveluiden asiakaslähtöistä digitalisointia sekä palveluiden saatavuuteen, vaikuttavuuteen ja kustannuskehityksen hillintään liittyvien tavoitteiden saavuttamista. Maakuntiin yhdistyy sekä valtion että maakuntien ja kuntien toimintoja joilla jokaisella on lähtötilanteessa omat tietojärjestelmänsä. **Maakuntien ICT-järjestelmien yhteensovittaminen tulevina vuosina on mittava operaatio**, joka vaatii laajaa suunnittelua ja realistisia toteutusten siirtymäaikoja.

Uudistukseen liittyvä valmistelutyö on käynnissä sekä kansallisesti että maakuntatasolla. Maakuntien valmistelutyön pääpaino vuoden 2017 osalta on ollut uudistuksen edellyttämässä nykytilanteen kartoituksessa, sekä maakuntien perustamisessa ja hallitussa tehtävänsiirrossa edellytettyjen muutosten suunnittelussa varsinaisten muutosten toteutusten ajoittuessa vuosille 2018-2021. Vaikka uudistukseen liittyvien lakiesitysten käsittelyn ja voimaantulon viivästymisen johdosta ICT-muutosten suunnittelulle ja toimeenpanolle on saatu vuosi ”lisäaikaa” on **toimeenpanon aikataulu silti erittäin kireä, erityisesti sellaisten maakuntien osalta joissa lähtötilanne on hajanainen**, eikä tietojärjestelmien alueellista yhtenäistämistä ei tähän asti ole tehty.

Maakuntien esille nostamat **riskit liittyvät kireän aikataulun lisäksi erityisesti epäselvään ja täsmentymättömään työnjakoon** sekä muutosten toteuttamiseen tarvittavan **riittävän rahoituksen pitkäjänteiseen varmistamiseen.** Erityisesti avoimiin työnjakokysymyksiin tulisi saada selvyys mahdollisimman pikaisesti viimeistään vuoden 2018 loppuun mennessä. **Maakuntien ja kansallisten toimijoiden välisen työnjaon ohella myös perustettujen uusien palvelukeskusten** (maakuntien ICT-palvelukeskus Vimana Oy, SoteDigi-kehitysyhtiö, Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Hetli Oy) **välinen työnjako ja suhde muihin toimijoihin edellyttäisivät pikaista tarkentamista.** Esimerkkejä muista toimijoista ovat mm. Kela, Valtori, VRK, THL sekä lukuisat kuntien ja sairaanhoitopiirien omistamat inhouse-yritykset.

Uudistuksen edellyttämät rahoitustarpeet vuodelle 2018

Uudistuksen toteutus lisää huomattavasti tietojärjestelmäratkaisujen uusimisen, kehittämisen ja alueellisen yhtenäistämisen vaatimuksia. Pelkästään maakuntien perustamisesta ja niille tapahtuvien tehtäväsiirtojen toteuttamisesta aiheutuvien **kertaluonteisten lisäkustannusten suuruudeksi vuosina 2018-2020 on arvioitu vähintään 500 milj. euroa**, josta vuodelle 2018 aiheutuva rahoitustarve on maakuntavalmistelusta kerättyjen tietojen mukaan arvioitu olevan **106 milj. euroa.** Talousarvioehdotukseen 2018 sisältyvät **määrärahaesitykset** (maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelun ja toimeenpanon tuki ja ohjaus) **vaikuttavat riittäviltä, mikäli rahoitusta kohdennetaan maakuntien vastuulla olevaan valmisteluun tarvetta vastaavassa laajuudessa**.

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14
00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki

Puhelin 09 7711
Telefax 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14
00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors

Telefon 09 7711
Telefax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi
www.kommunerna.net

On syytä myös huomioida, että rahoitustarpeet voidaan ratkaista ainoastaan maakuntien valmisteluorganisaatioille suunnattavalla riittävällä rahoituksella. **Kansallisten palvelukeskusten tai sotedigi-kehittämisyhtiön perustamisella ei voida ratkaista tai merkittävästi pienentää** maakuntien perustamisesta ja tehtävien siirrosta 2018-2019 aiheutuvia **rahoitustarpeita**. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen, etteivät maakuntien poikkeavista lähtötilanteista johtuen rahoitustarpeet vuodelle 2018 jakaudu väestöpohjaperusteisesti.

Maakuntien perustamiseen ja tehtävien siirtoon liittyvien toimenpiteiden lisäksi tietojärjestelmien uudistamisen kustannukset **pidemmällä aikavälillä vuosina 2018-2026 ovat yhteenlasketuna 1-2 mrd. euroa.** Hallituksen puoliväliriihen yhteydessä 26.4.2017 julkistettu linjaus yhteenlasketusta 1 miljardin euron panostuksesta vuosille 2018-21 ei käytännössä konkretisoidu 2018 talousarvioehdotuksessa, jonka määrärahaehdotukset painottuvat ainoastaan välttämättömien muutoksen toteuttamiseen. Tilanteessa jossa kunnat eivät järjestäjä- ja tuota sote-palveluita 2019 lähtien ja niiden irtain omaisuus ja tietojärjestelmät siirtyvät maakunnille korvauksetta, **ei lisäinvestointitarpeita voida jättää kuntaorganisaatioiden kannettavaksi**. Selkeyden vuoksi on syytä kuitenkin huomioida, että kunnat ja kuntayhtymät vastaava sote-palveluiden järjestämisestä sekä niissä tarvittavien tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistyöstä kokonaisuudessaan vuoden 2018 osalta. Maakuntien valmistelun ja perustamisen synnyttämät ICT-kustannukset liittyvät vuoden 2018 osalta organisaatioiden perustamiseen ja tehtävien vastuunsiirtoon liittyvien valmiuksien luomiseen, jotka **eivät korvaa kuntien ja kuntayhtymien** sote-palvelutuotannossa hyödynnettäviin **tietojärjestelmäratkaisuihin edellytettäviä kehittämistoimenpiteitä**.

Rinnakkaislainsäädännöstä seuraavien muutosten minimointi ja kansallinen koordinaatio

Sote- ja maakuntauudistuksen toteuttamiseen liittyvien välttämättömien tietojärjestelmämuutosten lisäksi myös uudistuksen rinnalla jo voimassa oleva ja valmisteltava lainsäädäntö asettaa vaatimuksia muutoksen valmistautuville kuntaorganisaatioille ja perustettaville maakunnille. Samanaikaisia muutoksia aiheuttavat mm.

- Kelan toteuttamien Kanta-palveluiden käytön laajennukset (Sote asiakastietolaki 159/2017 ja STM:n asetus 1257/2015)
- Kansallisen palveluarkkitehtuurin palveluiden käyttöönotot (ns. Kapa-laki 571/2016)
- Hallinnon turvallisuusverkon, valtakunnallisen hätäkeskustietojärjestelmän ja kenttäjohtamisjärjestelmän käyttöönotto (ns. TUVE-laki 10/2015 ja asetus 1109/2015)

Lisäksi vuonna 2018 on tulossa voimaan tällä hetkellä valmisteilla olevia lakimuutoksia, joilla on ICT-kustannuksia lisäävä vaikutus. Tällaisia ovat mm.

- sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelyä koskevan lain muutokset (Lausuntokierros päättyi 3.3.2017, hallituksen esitys syyskaudella 2017)
- Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveystietojen tietoturvallisesta hyödyntämisestä (lausuntokierros päättyi 30.9.2016, hallituksen esitys syyskaudella 2017)
- EU:n tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki (voimaan 5/2018)

Kokonaisuudessaan voidaan arvioida, että **kaikkien** tiedossa olevien **lakisääteisten muutosten toteuttaminen** samanaikaisesti sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanon edellyttämien toimenpiteiden kanssa **voi muodostua käytännössä mahdottomaksi**. Tästä syystä sote- ja maakuntauudistuksen rinnalla tapahtuvien lakisääteisten tietojärjestelmämuutosten **siirtymäaikojen tulisi olla riittävän pitkiä, jotta muutokset voidaan suhteuttaa sisällöllisesti ja aikataulullisesti sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanoon toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevällä tavalla.** Aiempiin Kuntaliiton toimittamiin asiantuntijalausuntoihin viitaten tulisi myös kiinnittää huomiota kansallisten palveluiden kehittämis- ja käyttöönottomalliin, jolla vältettäisiin tilanteet, joissa suuri kentän organisaatioista ei pysty toteuttamaan käyttöönottoja voimassa olevan lain mukaisesti.

SUOMEN KUNTALIITTO

Karri Vainio
Erityisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysyksikkö